

El 'boom' assenyat de la dolçaina

L'espectacular i progressiu increment de la demanda en les escoles de dolçaina ha posat de manifest que l'instrument valencià per excel·lència i alhora el més simbòlic viu el millor moment. Tot i això, la manca de reconeixement legal de l'ensenyament de la dolçaina dificulta una normalització absolutament necessària perquè es consolide definitivament.

Cada dia a les 5 h de la vesprada, acabada la jornada escolar, les aules de música comencen a omplir-se de gent. És una de les aficions preferides dels valencians, la música. La majoria arriben carregats amb un violí o una trompeta o una flauta o un clarinet... D'uns anys ençà, però, una nova fornada d'aprenents –joves i grans, homes i dones, amb estudis de música o sense..., fins i tot famílies senceres– acudeixen amb una dolçaina sota el braç decidits a aprendre l'instrument que tocava el seu avi o senzillament delerosos de sortir al carrer a tocar, com ho fan els seus amics. L'increment d'alumnes ha estat tan espectacular que les escoles privades de dolçaina, així com les aules de música tradicional integrades en les escoles municipals, han vist multiplicar la demanda fins al punt que ja comencen a faltar professors i que molts aspirants han d'afegir-se a les llistes d'espera.

De xifres, però, ningú no s'atreveix a parlar-ne. No debades, les escoles de música públiques que han incorporat els instruments tradicionals són cada vegada més nombroses, així com les colles de dolçainers que han decidit incloure l'ensenyament a les seues activitats en un intent d'ampliar l'oferta.

Però si l'ensenyament, juntament amb la presència cada vegada més destacada d'aquests instruments en tot tipus de celebracions populars –festives i religioses–, ha donat un important impuls social a l'instrument, no és menys cert que la progressiva incorporació de la dolçaina als àmbits professionals ha estat determinant no només per a la seua supervivència sinó també per a la seua evolució. Avui dia no és difícil ni estrany assistir a un concert de piano

i dolçaina, o sentir un grup de jazz que incorpore la dolçaina, o escoltar una peça barroca interpretada amb el so particular de l'instrument. O fins i tot que el Palau de la Música programe un concert d'orquestra amb partitura per a dolçaina.

Tot això, fa només cinc anys, era quasi inimaginable. "Sens dubte –assenyala Pau Puig, professor de dolçaina a Algemesí (Ribera Alta) i a Tortosa (Montsià) i guanyador de la primera edició del Premi d'Interpretació de Dolçaina d'Algemesí– l'instrument està vivint el millor moment. No només perquè cada any hi ha més gent que es decideix a aprendre'l, sinó perquè cada vegada es toca més i millor."

Efectivament, des de la recuperació de la democràcia, la dolçaina, com la resta de tradicions, van viure una retrobada històrica i fins i tot eufòrica al País Valencià. Això sí, durant els primers anys la intenció era més de recuperar un símbol perdut que de tornar a l'antic ofici. De fet, molt abans que tornara a sortir al carrer tal com la coneixem ara, la dolçaina constituïa una forma de vida. Dolçainer i tabaletter anaven de poble en poble animant les festes i, igual que un sabater o un fuster, l'ofici de dolçainer s'ensenyava de pares a fills. Com en qualsevol altra professió, el nombre de dolçainers estava amb relació al seu mercat laboral i per això el dolçainer era una persona solitària que no buscava la companyia d'altres perquè, senzillament, eren la competència.

Les coses, però, han canviat significativament. El que històricament era un ofici s'ha convertit en oci. I, progressivament, una altra vegada en ofici. Però amb moltes matisacions. "El dolçainer de sempre, el de tota la vida, ha mort", assegura Xavier Richart, professor de

Des de la recuperació de la democràcia, la dolçaina, com la resta de tradicions, va viure una retrobada històrica i fins i tot eufòrica al País Valencià. Avui dia, és molt habitual veure colles de dolçainers participant en qualsevol tipus de festa popular o religiosa, de la mateixa manera que no és estrany sentir un grup de jazz que incorpora la dolçaina o assistir a un concert al Palau de la Música per a piano i dolçaina.

dolçaina al conservatori José Iturbi de València i una de les persones que més ha contribuït a la recuperació de la dolçaina. "Tant ell com la funció que realitzava —afegeix— formen part d'un passat irrecuperable, sobretot si la societat contemporània continua evolucionant com ho està fent."

Avui dia els dolçainers s'estan desenvolupant en dos vessants: els que comparteixen l'afició amb un altre ofici i els que es dediquen exclusivament a l'instrument, no només tocant al carrer i en concerts, sinó també fent classes allà on els contracten. Els dos vessants —autodidactes i academicistes—, però, són absolutament necessaris i són la fórmula per mantenir viva la dolçaina.

De fet, va ser precisament la demanda d'aprenentatge de la dolçaina el que va fer necessari un professorat en condicions. "Ara —explica Josep Alemany, professor de dolçaina a l'Escola de Música de Pedreguer, Ondara i Pego (Marina Alta)— l'objectiu no només és recuperar la dolçaina, sinó millorar-la i ensenyar-la, amb seriositat i amb una metodologia adequada. I això ha donat molt bons resultats, fins al punt que a la gent li ha canviat el concepte."

La convivència entre academicistes i autodidactes és la fórmula necessària per mantenir viva la dolçaina

"Un dia —conta Alemany— després d'un concert, una dona em va dir: 'ara sí que deixo que el meu fill toque la dolçaina'."

Qualitat més que quantitat. I és que el nivell tècnic i expressiu de la majoria de dolçainers està molt lluny de les interpretacions d'aquells primers anys de democràcia, on l'únic que importava era traure la dolçaina al carrer. "Afortunadament —diu Paco Vicedo, president de la Federació de Dolçainers del País Valencià—, s'ha acabat l'època en què la qualitat i la interpretació era el menys important. Hem demostrat que podem tocar en un auditori sense que la gent isca corrent."

L'interès per recuperar les tradicions i l'esforç personal i desinteressat de molts dolçainers són segurament les causes d'aquesta "dignificació" —com molts l'anomenen— de la dolçaina.

Què falta, doncs, perquè la dolçaina siga un instrument normalitzat? Senzillament que se n'oficialitze l'ensenyament. Ara per ara, l'estudi de la dolçaina no és reconegut enlloc. "De fet —assenyala Pau Puig, un dels professors que forma part de la primera generació d'alumnes que van estudiar la dolçaina al Conservatori— no es pot parlar de plena normalització de la dolçaina perquè no està reconeguda. El fet d'acabar el pla d'estudis no et proporciona cap tipus de titulació. És com si no hagueres fet res durant sis anys."

De moment, però, ni la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana ni el Ministeri han regularitzat la situació. I, pel que sembla, no hi ha cap intenció de fer-ho. De fet, quan el passat mes de desembre el Ministeri va establir la regulació d'instruments tradicionals com la gaita, la guitarra flamenca, el txistu, el flabiol i el tamborí, la tenora i el

Pau Puig, professor de dolçaina i guanyador del primer Premi d'Interpretació de Dolçaina, fa classes a Algemesi i a Tortosa. Precisament, el fet de poder ensenyar als alumnes individualment ha estat una de les reivindicacions dels professors que ara, en la majoria d'escoles, han aconseguit. Però tal com queda palès en la imatge, no només s'han aconseguit les classes individualitzades, sinó també la incorporació de la dona al món de la dolçaina.

tible, la dolçaina ni tan sols es va anomenar. Avui dia, no hi ha cap càtedra de dolçaina en els conservatoris valencians i només hi ha una plaça fixa al José Iturbi de València, de la qual és titular Xavier Richart. Ni tan sols la creació d'una comissió pedagògica que s'encarrega d'actualitzar i millorar el pla d'estudis no ha servit de res.

"No sabem –diu Paco Vicedo, president de la Federació de Dolçainers– si és una qüestió d'oblit o de deixadesa. El cas és que tots els polítics volen tindre en els seus actes un dolçainer i, en canvi, no es preocupen de donar-li la categoria d'instrument. El veuen, i els agrada veure'l, com un instrument folkloritzant." "És trist –assegura Vicent Ferragut, director del Musicat, un dels festivals de música tradicional que des del principi més s'han preocupat

per promocionar la dolçaina– que al cap i a la fi tot siga una qüestió purament política."

Nacionalisme i dolçaina. No debades, el fet que fóra l'eufòria nacionalista dels setanta i principi dels vuitanta la que va fer renàixer la dolçaina al País Valencià encara pesa sobre els polítics. Són molts els que opinen que és precisament això el que impedeix que les institucions facen un pas endavant en la normalització de l'instrument valencià per excel·lència. I també són molts els que pensen que aquesta vinculació entre la dolçaina i el nacionalisme hauria d'estar superada. "Està clar –apunta Paco Magnieto, director de l'escola municipal de dolçaina de Castelló– que la dolçaina és un instrument molt nostre. I això sempre fa pa-

ís. Però cal desmitificar-ho una mica." "L'única manera de normalitzar la dolçaina és precisament desvincular-la del nacionalisme", afegeix Pau Puig.

Tot i que aquesta opinió és pràcticament unànime en la majoria de sectors, n'hi ha d'altres que reivindiquen el vessant polític de la dolçaina. "Segurament –considera Ferran Navarro, professor de dolçaina i representant del col·lectiu La Canya–, en un país normal no estaríem parlant d'aquestes coses. I l'aspecte nacionalista cal mantindre'l precisament perquè no estem en un país normal." De fet, La Canya també reivindica la parella tradicional de dolçainer i tabaquer –quasi extingida– i la construcció a la manera tradicional de l'instrument, una tasca que avui dia només continua l'històric Casimir Ripollés, de Morella.

Això sí, tots coincideixen que el futur de la dolçaina passa necessàriament per un reconeixement equivalent a qualsevol altre instrument. "No sabem quant de temps ens haurem d'esperar –comenta Vicent Ferragut–. Però la continuació està assegurada perquè darrere hi ha un moviment social que ara ja és imparable." Un moviment social reforçat i consolidat pels in comptables aplecs que periòdicament se celebren gairebé a cadascuna de les comarques valencianes i que reuneixen centenars de dolçainers i tabaeters. I pels premis de composició i d'interpretació que, tot i que encara són pocs, confeixen a la dolçaina un aire de prestigi i de normalitat, a banda de contribuir a la creació d'un repertori nou.

I és que recuperar les peces populars al costat de noves composicions es presenta com un dels camins per a la consolidació definitiva de la dolçaina. "Arribarà un moment que no sorprendrà a ningú escoltar un dolçainer en les festes de moros i cristians de torn i, alhora, que aquest mateix dolçainer pugui fer un concert al Palau de la Música al costat d'un piano", pronostica Richart. Finalment, doncs, sembla que allò que es deia fins no fa gaire que "això no són músics, són dolçainers" ha passat a la història.

Rosanna Melià